

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ İSTİFADƏ EDİLƏN İNTERAKTİV TƏLİM METODLARI

Zəhra Abbas qızı Qəhrəmanova

Azərbaycan Dillər Universitetinin müəllimi

ORCID: 0000-0001-7144-0204

E-mail: zaxra_adu@mail.ru

Açar sözlər: *interaktiv metodlar, kommunikativ yanaşma, ingilis dili, oyunlaşdırma, layihə əsaslı öyrənmə.*

Ключевые слова: *интерактивные методы, коммуникативный подход, английский язык, геймификация, проектное обучение.*

Key words: *interactive methods, communicative approach, English language, gamification, project-based learning.*

Müasir dövrdə qloballaşma və informasiya texnologiyalarının inkişafı tədris prosesində yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri etmişdir. Dil öyrənənlərin aktiv iştirakını təmin edən, motivasiyanı artıran və kommunikativ bacarıqları inkişaf etdirən interaktiv təlim metodları bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. İngilis dilinin tədrisində interaktiv yanaşma müəllim və tələbə arasında qarşılıqlı əlaqəni gücləndirir, öyrənməni əməkdaşlıq və təcrübə üzərində qurur.

İnteraktiv təlim “öyrənənin mərkəzə çəkilməsi” prinsipinə əsaslanır. Bu yanaşma müəllimin yalnız bilik ötürən deyil, həm də istiqamətləndirici və fasilitator kimi çıxış etməsini nəzərdə tutur. İnteraktiv dərslərdə tələbələr bir-biri ilə əməkdaşlıq edir, diskussiya aparır, nəticə çıxarır və öyrəndiklərini praktik tətbiq edir. Bu, həm dil bacarıqlarını, həm də tənqidi düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir. İnteraktiv metodların növləri

İngilis dili tədrisində müxtəlif interaktiv metodlardan istifadə olunur. Ən geniş yayılmışları aşağıdakılardır:

- Rol oyunları (Role Plays): Tələbələr real həyati situasiyaları canlandırmaqla nitq və kommunikasiya bacarıqlarını təkmilləşdirirlər.
- Debatlar və diskussiyalar: Fikir mübadiləsi tələbələrin nitq axıcılığını artırır və argumentasiya bacarığını inkişaf etdirir.
- Problem əsaslı öyrənmə (Problem-Based Learning): Real problemlərin həlli üzərində işləməklə tələbələr həm dil, həm də tədqiqat bacarıqlarını inkişaf etdirirlər.
- Layihə işi (Project Work): Qrup şəklində aparılan layihələr əməkdaşlıq, məsuliyyət və yaradıcı düşüncəni təşviq edir.
- Oyun əsaslı öyrənmə (Game-Based Learning): Dil oyunları motivasiyanı artırır, öyrənmə prosesini əyləncəli və effektiv edir.
- Rəqəmsal interaktiv alətlər (Padlet, Kahoot, Quizizz, Mentimeter): Onlayn platformalar tələbələrin dərstdə aktiv iştirakını və dərs sonrası özünüqiymətləndirməni asanlaşdırır.

Müasir dövrdə dil tədrisi ənənəvi metodlardan fərqli olaraq kommunikativ və interaktiv yanaşmaları tələb edir. Bu kontekstdə rol oyunu (role play) metodu öyrənənlərin dil bacarıqlarını real həyati kontekstdə tətbiq etməsinə şərait yaradan ən səmərəli üsullardan biri hesab olunur. Rol oyunu yalnız dil öyrənməyə deyil, həm də emosional intellektin, empatiyanın və ictimai davranışların inkişafına xidmət edir.

Jeremy Harmer (2007) qeyd edir ki, “dil öyrənmənin ən uğurlu yolu onu real həyatda necə işlədiyini hiss etməkdir”. Rol oyunu bu məqsədə nail olmaq üçün ideal vasitədir, çünki öyrənənlər burada real şəxs, real məqsəd və real qarşılıqlı əlaqə şəraitində fəaliyyət göstərirlər.

Rol Oyununun Mahiyyəti və Əsas Məqsədi

Rol oyunu – öyrənənlərin müəyyən situasiyada fərqli sosial rolları canlandırmaqla dil bacarıqlarını praktik vəziyyətdə tətbiq etməsinə imkan verən interaktiv metodudur.

Bu metodun əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

Kommunikativ bacarıqların inkişafı: danışmaq, dinləmə, qarşılıqlı reaksiya vermə və spontan nitq qurmaq.

Praktik tətbiq: dil biliklərini real vəziyyətlərdə sınaqdan keçirmək.

Sosial və emosional inkişaf: empatiya, əməkdaşlıq və aktiv dinləmə vərdişlərini gücləndirmək.

Yaradıcı düşünmə: situasiyaya uyğun improvizasiya etmək və orijinal cavablar formalaşdırmaq.

Özünəinam: səhv etmək qorxusunu azaltmaq və dil öyrənməyə motivasiyanı artırmaq.

Rol Oyununun Növləri

Hazırlıqlı Rol Oyunu (Scripted Role Play):

Bu formada müəllim dialoqu əvvəlcədən hazırlayır. Başlanğıc səviyyə üçün uygundur, çünki tələbələr müəyyən şablon cümlələrlə danışmağa öyrəşirlər.

Nümunə:

At the restaurant — tələbə A (waiter), tələbə B (customer).

Məqsəd: sifariş vermək və hesab istəmək ifadələrindən istifadə etmək.

Yarımhazırlıqlı Rol Oyunu (Semi-scripted Role Play):

Rolların əsas xətləri verilir, lakin tələbələr dialoqu öz sözləri ilə tamamlayır.

Nümunə:

At the airport – bilet problemi yaranan səfərinə kassir arasında dialoq

Müəllim: “You missed your flight. Ask for a new ticket.”

Sərbəst Rol Oyunu (Free Role Play):

Bu forma yüksək səviyyə üçün nəzərdə tutulur. Tələbələr situasiyanı və dialoqu tam özləri yaradırlar.

Nümunə: Job interview, meeting a new client, solving a complaint in a hotel.

Müəllim sadəcə konteksti verir və müşahidəçi olur. Tətbiq Mərhələləri. Hazırlıq mərhələsi (Preparation Stage):

Müəllim mövzunu və situasiyanı təqdim edir, lazım olan ləksika və ifadələri izah edir.

Məsələn: “Imagine you are at a hotel. One of you is the guest, and one is the receptionist.”

Bu mərhələdə tələbələr terminlərlə tanış olur və rol bölüşdürülür. Təşkilat mərhələsi (Setting the Scene):

Müəllim qrupları formalaşdırır, məqsədi və vaxt limitini müəyyənləşdirir.

Məsələn: “You have 5 minutes to prepare and 3 minutes to perform.”

İcra mərhələsi (Performance Stage):

Tələbələr dialoqları canlandırır, improvizasiya edir və real vəziyyəti mümkün qədər təbii şəkildə təqdim edirlər.

Müəllim müşahidə aparır və qeydlər götürür.

Refleksiya mərhələsi (Feedback and Reflection):

Rol oyunundan sonra müəllim və tələbələr birgə nəticələri təhlil edir.

Hansı ifadələr uğurlu idi?

Nələr çətinlik yaratdı?

Hansı emosional reaksiyalar təbii göründü?

Bu mərhələ öyrənmənin konsolidasiyası üçün əsasdır. Müəllim konstruktiv rəy verir və tələbələrin özünüqiymətləndirmə bacarığını formalaşdırır.

Rol Oyununun Tədrisdə Tətbiqinə Nümunələrə nəzər salaq:

Nümunə 1. Mövzu: "At the doctor's"

Rollar: həkim və xəstə

Məqsəd: sağlamlıq mövzusunda söz ehtiyatını praktik tətbiq etmək

Ssenari: tələbə simptomlarını izah edir, həkim tövsiyələr verir

Gözlənilən nəticə: tələbələr "have a headache", "you should take some rest" kimi ifadələri mənimsəyir.

Nümunə 2. Mövzu: "Making a complaint in a hotel"

Rollar: müştəri və menecer

İlkin tapşırıq: tələbələr problem yaradan vəziyyəti təsvir edir (e.g., "The air conditioner doesn't work")

Müəllim rolu: sadəcə fasilitator – müşahidə və qeydlər aparır.

Nəticə: tələbələr real həyatda şikayət ifadələrini təbii şəkildə istifadə etməyi öyrənir.

Nümunə 3. Mövzu: "Job interview"

Rollar: işəgötürən və namizəd

Fokus: özünü təqdim etmə, peşəkar leksika, intonasiya və bədən dili

Əlavə məqsəd: tələbələrin təqdimat və özünəinam bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

Rol oyununun pedaqoji və psixoloji üstünlüklərinə nəzər salaq:

Motivasiyanın artması: oyun elementi dərslə marağı yüksəldir.

Emosional iştirak: tələbələr hisslərlə danışır, bu da yaddaşı gücləndirir.

Empatiyanın formalaşması: müxtəlif sosial rollarda olmaq, başqalarının baxış bucağını anlamağa kömək edir.

Sosial bacarıqların inkişafı: əməkdaşlıq, liderlik, qarşılıqlı anlaşma.

Özünüifadə və yaradıcılıq: tələbə dil resurslarını azad şəkildə tətbiq edir.

Öyrənmənin diferensiasiyası: fərqli səviyyəli tələbələr eyni tapşırıqda müxtəlif çətinlik dərəcələri ilə iştirak edə bilər. Müəllimin rolu və qiymətləndirmə:

Rol oyunlarında müəllim təlimatçıdan çox fasilitator rolunda çıxış edir. Onun əsas vəzifəsi: tapşırığı aydın izah etmək, mühit yaratmaq, fəaliyyəti müşahidə etmək, sonda reflektiv və konstruktiv rəy bildirməkdir.

Qiymətləndirmə dil düzgünlüyü, axıcılıq, tələffüz, bədən dili və kommunikasiya məqsədinə nail olmaq kimi meyarlarla aparıla bilər. Rol oyunu metodu ingilis dilinin kommunikativ tədrisində ən səmərəli interaktiv üsullardan biridir. O, tələbələri real həyatı situasiyalara hazırlayır, ünsiyyət və empatiya bacarıqlarını inkişaf etdirir, həmçinin öyrənməyə motivasiyanı artırır. Müəllim bu metodu məqsədyönlü şəkildə tətbiq etdikdə, dərslə prosesini həm öyrədici, həm də əyləncəli olur. Rol oyunları XXI əsr bacarıqlarının — yaradıcılıq, əməkdaşlıq və tənqidi düşünmənin — formalaşmasına xidmət edir.

Debat – iki və ya daha çox tərəfin müəyyən bir mövzu üzrə əks fikirləri əsaslandıraraq müdafiə etməsi prosesidir. Debatların məqsədi qalib gəlməkdən çox, düşüncə məntiqini, arqument qurma və arqumentə cavab vermə bacarıqlarını inkişaf etdirməkdir.

Diskussiya isə fikir mübadiləsi, müzakirə və ortaq nəticəyə gəlmək məqsədini daşıyan azad ünsiyyət formasıdır. Diskussiyada iştirakçılar bir-birinin fikirlərinə hörmətlə yanaşır, həm razılaşma, həm də fikir ayrılığını mədəni şəkildə ifadə etməyi öyrənirlər. (2, s.115)

Hər iki metodun əsas məqsədi öyrənənlərdə nitq axıcılığını (fluency), mədəni və intellektual ünsiyyət bacarıqlarını və tənqidi düşüncəni formalaşdırmaqdır. İngilis dilinin tədrisində debat və diskussiya metodları aşağıdakı pedaqoji məqsədlərə xidmət edir: Nitq axıcılığını artırmaq: Fikrini spontan şəkildə, fasiləsiz ifadə etməyi öyrədir.

Arqumentasiya bacarığını inkişaf etdirmək: Fakt, sübut və məntiq əsasında fikir müdafiə etmə vərdişi yaradır. Tənqidi və analitik düşünməyi təşviq edir. Fərqli baxış bucaqlarını dəyərləndirməyə imkan verir.

Sosial və emosional bacarıqları formalaşdırır: Dinləmə, hörmət, dialoq mədəniyyəti və empatiya inkişaf edir.

Özünə inamı artırır: Tələbələr ictimai nitq zamanı qorxu və gərginliyi aradan qaldırır.

Debat və diskussiyanın növləri-1. Formal debat (Formal Debate): İki komanda “lehinə” və “əleyhinə” arqumentlər təqdim edir, moderator tərəfindən idarə olunur.

Oxford-style Debate: Hər iki tərəf çıxış edir, sonra auditoriya səsvermə aparır.

Fishbowl Debate: Kiçik bir qrup ortada debat aparır, digərləri müşahidəçi kimi iştirak edir.

Mini-debat: Sadə mövzu və qısa vaxt çərçivəsində aparılır (məsələn: “Online learning is better than face-to-face learning”).

Diskussiya formaları

Round-table discussion: Bütün iştirakçılar bərabər şəkildə fikirlərini paylaşır.

Panel discussion: Kiçik ekspert qrup çıxış edir, dinləyicilər sual verir.

Open discussion: Tələbələr azad şəkildə fikir bildirir, müəllim sadəcə istiqamət verir.

Bu metodların uğurlu tətbiqi üçün dərs aşağıdakı mərhələlərlə təşkil olunur:

1. Hazırlıq mərhələsi (Preparation Stage) Müəllim mövzunu təqdim edir, vacib terminləri izah edir, tələbələri qruplara bölür və əsas arqumentlər barədə fikir mübadiləsi aparır.

Məsələn: “Social media does more harm than good” mövzusunda “for” və “against” qrupları yaradılır.

2. Planlaşdırma mərhələsi (Planning Stage) Tələbələr arqumentlərini toplayır, fakt və nümunələr hazırlayır, çıxış planını qurur. Müəllim onlara dil strukturları (məsələn, “In my opinion...”, “On the other hand...”, “To sum up...”) təqdim edir.

3. İcra mərhələsi (Performance Stage)

Debat və ya diskussiya aparılır. Tələbələr fikirlərini ifadə edir, cavab verir, arqumentlərini əsaslandırır. Müəllim idarəçi (moderator) kimi ədalətli axını təmin edir.

4. Refleksiya və qiymətləndirmə mərhələsi (Feedback Stage) Müəllim və tələbələr birlikdə nəticəni müzakirə edir. Nitqin məzmunu, arqumentlərin keyfiyyəti, tələffüz və kommunikasiya bacarıqları təhlil olunur.

Debat və diskussiyanın çoxsaylı üstünlükləri vardır:

Nitq axıcılığını və spontan danışığı inkişaf etdirir;

Düşüncə sürətini və arqumentasiya məntiqini gücləndirir;

Söz ehtiyatını və leksik çevikliyi artırır;
Tələbələrdə empatiya və tolerantlıq formalaşdırır;
Dinləmə bacarığını inkişaf etdirir;
Qrup işini və əməkdaşlığı təşviq edir;

Debat və diskussiya metodları kommunikativ yanaşmanın əsas alətlərindəndir. Onlar öyrə-nənlərdə dil axıcılığı, arqumentasiya, tənqidi düşüncə və sosial bacarıqları inkişaf etdirir. Belə dərslərdə tələbələr yalnız dil öyrənmir, həm də düşünməyi, dinləməyi və inandırmağı öyrə-nirlər.

Bu üsul həm ənənəvi dərslərin mühitini canlandırır, həm də XXI əsr üçün zəruri olan ictimai nitq və liderlik bacarıqlarını formalaşdırır.

3. Problem əsaslı öyrənmə (PBL) — tələbələrin real həyatı problemləri araşdıraraq bilik, bacarıq və kompetensiyalarını inkişaf etdirdiyi interaktiv öyrənmə metodudur. Bu yanaşma ənənəvi “bilgi ötürülməsi” modelindən fərqli olaraq, öyrənmənin aktiv iştirakını və tədqiqat yö-nümlü öyrənməni əsas tutur.

PBL-in fəlsəfəsi konstruktivizm və öyrənmənin mərkəzləşdirilməsi prinsiplərinə əsaslanır. Yəni, bilik müəllim tərəfindən deyil, öyrənmənin öz təcrübəsi, müzakirə və araşdırma fəaliyyəti nəticəsində formalaşır. (6, s.75) Bu metodun əsas ideyası ondan ibarətdir ki, tələbə öyrənmə prosesində problemi həll edərkən öyrənir — bu da dil bacarıqlarının təbii şəkildə inkişafına gətirib çıxarır.

İngilis dili tədrisində PBL-in əsas məqsədləri aşağıdakılardır:
Öyrənlərin tənqidi və analitik düşüncə bacarığını inkişaf etdirmək;
Dil biliklərini real problemlərin həlli üçün tətbiq etmək;
Komanda işi və əməkdaşlıq bacarığını formalaşdırmaq;
Kommunikativ kompetensiyaları təcrübə əsasında gücləndirmək;
Müstəqil öyrənmə və qərarvermə bacarığını inkişaf etdirmək.

3. PBL-in mərhələləri

Problem əsaslı öyrənmə prosesi adətən beş mərhələdən ibarətdir:

1. Problemin təqdimatı (Problem Presentation)

Müəllim tələbələrə real və ya simulyasiya olunmuş bir problem təqdim edir. Bu problem dil öyrənmə məqsədinə uyğun olmalı və tələbələrdə maraq oyatmalıdır.

Məsələn: “Your city is facing a rise in pollution. How can you create an awareness campaign in English to help solve it?”

2. Beyin fırtınası və tədqiqat suallarının formalaşdırılması (Brainstorming & Inquiry)

Tələbələr problemi müzakirə edir, fərqli baxış bucaqları təqdim edir və tədqiqat sualları müəyyənləşdirir.

Məsələn: “What are the causes of pollution?” “What can we say in our campaign?”

3. Məlumat toplama və araşdırma (Research Stage)

Tələbələr fərdi və ya qrup şəklində məlumat toplayır, mətnlər oxuyur, videolara baxır, sorğular aparır. Burada oxu, dinləmə və qeyd aparma bacarıqları inkişaf edir.

4. Həllin hazırlanması və təqdimat (Solution & Presentation) Tələbələr problemi həll etmək üçün plan hazırlayır, təqdimat, video və ya afişa formasında təqdim edir. Bu mərhələdə yazı və danışmaq bacarıqları aktiv şəkildə tətbiq olunur.

Dərsin sonunda tələbələr öz fəaliyyətlərini və öyrəndiklərini müzakirə edir. Müəllim prosesi

və nəticəni həm formativ, həm summativ şəkildə qiymətləndirir.

PBL-in əsas xüsusiyyətləri:

Öyrənən mərkəzlidir və tələbə bilik mənbəyi deyil, bilik yaradıcısına çevrilir.

Reallığa əsaslanır: Tapşırıqlar real və praktik situasiyalar üzərində qurulur.

Tədqiqat yönümlüdür: Məlumat axtarışı və analiz vacib mərhələlərdəndir.

Əməkdaşlığa əsaslanır: Qrup işi və kollektiv qərarvermə prosesi tətbiq olunur.

Fənlərarası inteqrasiyadır: Dil bacarıqları sosial, ekoloji və mədəni mövzularla əlaqələndirilir.

5. PBL-in üstünlükləri

Problem əsaslı öyrənmə ingilis dilinin tədrisində aşağıdakı üstünlükləri ilə seçilir:

Dil bacarıqlarını inteqrativ şəkildə inkişaf etdirir: Dinləmə, oxu, yazı və danışmaq bacarıqları bir yerdə tətbiq olunur.

Məniyyətli öyrənməni təmin edir: Dili məqsəd üçün istifadə etməyə sövq edir.

Motivasiyanı artırır: Real problemlər öyrənməyə maraq yaradır.

Öyrənənlərin məsuliyyətini artırır: Tələbə öyrənmə prosesinə sahiblik edir.

Kollektiv qərarvermə və sosial bacarıqları inkişaf etdirir.

Müxtəlif səviyyələrə uyğunlaşdırıla bilər: A1-dən C1-ə qədər fərqli tapşırıqlarla tətbiq olunur.

PBL-də müəllimin rolu ənənəvi müəllim rolundan fərqlənir. O, artıq bilik ötürən deyil, fasilitator və bələdçi funksiyasını yerinə yetirir.

Müəllim:

Problemi təqdim edir və izah edir;

Öyrənənlərə istiqamət verir, amma cavabı diktə etmir;

Qrup işini koordinasiya edir;

Dil dəstəyini (expressions, structures) təmin edir;

Refleksiya mərhələsində geri bildirim verir.

7. Praktiki nümunələr

Nümunə 1: "Improving Tourism in Our City"

Problem: Turistlər şəhərin mədəni yerləri haqqında məlumat tapmaqda çətinlik çəkirlər. Tapşırıq: Tələbələr şəhər üçün bələdçi kitabça və ya veb sahifə hazırlayır. Məqsəd: Yazı, oxu və təqdimat bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

Nümunə 2: "Environmental Awareness Project"

Problem: Məktəbdə tullantıların çox olması. Tapşırıq: Tələbələr "Go Green" kampaniyası üçün afişa və şüarlar hazırlayır. Məqsəd: Tənqidi düşünmə, ləksik inkişaf və sosial məsuliyyət hissini formalaşdırmaq.

Nümunə 3: "Designing an English Club Event"

Problem: Tələbələr ingilis dilində ünsiyyət üçün az imkan tapır. Tapşırıq: İngilis Dili Klubunda tədbir planı hazırlamaq.

Məqsəd: Danışmaq bacarığını və komanda işini inkişaf etdirmək.

Problem əsaslı öyrənmə ingilis dili tədrisində mənalı və məqsədyönlü öyrənməni təmin edən ən müasir interaktiv metodlardan biridir. Bu yanaşma öyrənənləri yalnız dil bilikləri ilə deyil, həm də analitik düşüncə, yaradıcılıq və sosial məsuliyyət kimi XXI əsr bacarıqları ilə təchiz edir.

PBL dərsləri öyrənənləri “hazır cavab” axtaran deyil, tədqiqat aparan və nəticə çıxaran aktiv subyektlərə çevirir.

İnteraktiv metodların üstünlükləri

İnteraktiv təlim metodları aşağıdakı üstünlükləri ilə fərqlənir:

- Aktiv öyrənmə mühiti yaradır;
- Kommunikativ kompetensiyanı inkişaf etdirir;
- Motivasiya və marağı artırır;
- Tənqidi və yaradıcı düşünməyi təşviq edir;
- Özünə inam və müstəqil öyrənmə bacarığını formalaşdırır.

Müəllimin rolu və vəzifələri

İnteraktiv dərslərdə müəllim fasilitator rolunda çıxış edir. O, öyrənənlərə istiqamət verir, suallar vasitəsilə düşünməyə sövq edir, qruplar arasında balansı qoruyur və refleksiya prosesini təşkil edir. Müəllim həmçinin texnoloji resurslardan səmərəli istifadə edərək dərsləri multimedialıya əsaslı formada planlaşdırmalıdır.

Müxtəlif tədqiqatlar göstərir ki, interaktiv metodlarla keçirilən dərslərdə tələbələrin danışmaq və dinləmə bacarıqları əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf edir. Əlavə olaraq, tələbələr belə dərsləri “daha maraqlı, praktik və yadda qalan” kimi dəyərləndirirlər. Xüsusilə universitet mühitində bu yanaşma öyrənənlərin akademik və sosial kompetensiyalarını gücləndirir.

İnteraktiv təlim metodları ingilis dilinin tədrisində ən effektiv yanaşmalardan biridir. Bu metodlar təkcə dil bacarıqlarını deyil, həm də XXI əsr üçün vacib olan kommunikasiya, əməkdaşlıq və yaradıcı düşünmə kimi bacarıqları formalaşdırır. Müəllimlərin pedaqoji və texnoloji hazırlığı bu metodların uğurlu tətbiqi üçün əsas şərtidir.

Problemin aktuallığı. Müasir dövrdə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və dil öyrənmə prosesinin effektivliyinin artırılması global miqyasda əsas prioritetlərdən birinə çevrilmişdir. Qloballaşma, texnoloji inkişaf və beynəlxalq əlaqələrin genişlənməsi fonunda ingilis dilinin beynəlxalq ünsiyyət vasitəsi kimi rolu daha da artmışdır. Bu səbəbdən, ingilis dili tədrisində istifadə olunan metod və strategiyaların yenilənməsi, öyrənməyönlü, interaktiv və kommunikativ yanaşmaların tətbiqi zərurətə çevrilmişdir.

Ənənəvi təlim üsullarının əsas çatışmazlığı onların passiv öyrənmə modeli üzərində qurulmasıdır. Bu modeldə tələbələr bilikləri passiv şəkildə qəbul edir, lakin onları praktik vəziyyətlərdə tətbiq etməkdə çətinlik çəkirlər. Halbuki XXI əsr bacarıqları — kommunikasiya, əməkdaşlıq, yaradıcılıq və tənqidi düşünmə — yalnız interaktiv və iştirakyönlü təlim mühitlərində formalaşır.

İnteraktiv təlim metodları — o cümlədən rol oyunları, debatlar, problem əsaslı öyrənmə, layihə işi, oyun əsaslı fəaliyyətlər və digər kommunikativ yanaşmalar — öyrənənlərin dərslərində fəal iştirakını təmin edən və onların bilik, bacarıq və münasibətlərini kompleks şəkildə formalaşdıran müasir pedaqoji mexanizmlərdir. Bu metodlar ənənəvi “müəllim mərkəzli” tədris modelindən fərqli olaraq, “öyrənən mərkəzli” yanaşmaya əsaslanır, yəni tələbə tədris prosesinin passiv izləyicisi deyil, bilik yaradıcısına çevrilir. Nəticədə öyrənənlər dil bacarıqlarını real, praktik, kommunikativ və sosial kontekstdə inkişaf etdirir, eyni zamanda öz fikirlərini sərbəst ifadə etməyi, dinləmə və qarşılıqlı anlaşma bacarıqlarını təkmilləşdirirlər.

İnteraktiv metodlar həm də öyrənməyə emosional və motivasion ölçü əlavə edir. Fəal

öyrənmə mühiti tələbələrdə daxili motivasiyanı artırır, dərs prosesini monoton bilik ötürülməsi mərhələsindən çıxararaq, onu əyləncəli, yaradıcı və məqsədyönlü fəaliyyətə çevirir. Rol oyunları tələbələrin müxtəlif sosial situasiyalarda ünsiyyət qurmaq, empatiya göstərmək və sosial davranış formalarını təcrübədən keçirmək bacarığını inkişaf etdirir; debatlar tənqidi və məntiqi düşünmə, arqumentasiya və fikrin əsaslandırılması vərdişlərini formalaşdırır; problem əsaslı öyrənmə və layihə işi tələbələri müstəqil araşdırma aparmağa, qərar vermə və əməkdaşlıq bacarıqlarını reallaşdırmağa yönəldir; oyun əsaslı fəaliyyətlər isə tədris prosesinə rəqabət və motivasiya elementi gətirərək, öyrənmə nəticələrinin uzunmüddətli yaddaşa keçməsinə təmin edir.

Azərbaycan Respublikasında son illərdə həyata keçirilən təhsil islahatları bu metodların aktuallığını daha da artırmışdır. Təhsil siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi kompetensiyaya əsaslanan kurikulumun tətbiqi, fərdiyönlü tədris modellərinin genişləndirilməsi və innovativ təlim texnologiyalarının integrasiyası göstərilə bilər. Xüsusilə xarici dil tədrisində kommunikativ kompetensiyanın inkişafı üçün interaktiv metodlardan istifadə artıq zəruri şərt kimi qəbul edilir.

Müasir dövrdə müəllimlərdən yalnız bilik ötürən deyil, eyni zamanda öyrənməni istiqamətləndirən, rəqəmsal və pedaqoji innovasiyaları birləşdirən fasilitator kimi çıxış etmələri gözlənilir. İnteraktiv metodların dərs prosesinə daxil edilməsi bu funksiyaları uğurla yerinə yetirməyə imkan verir. Müəllimlər bu metodlardan istifadə etməklə öyrənənlərə öz təcrübələri əsasında bilik qurmalarına, səhvlərdən öyrənmələrinə və yaradıcı həllər tapmalarına şərait yaradırlar.

Rəqəmsal texnologiyaların təhsilə sürətli integrasiyası da interaktiv təlim metodlarının əhəmiyyətini artırır. Elektron platformalar, virtual siniflər, interaktiv lövhələr, oyun əsaslı proqramlar və mobil tətbiqlər bu metodların tətbiqini daha səmərəli və maraqlı edir. Bu, həm distant, həm də hibrid öyrənmə mühitlərində müəllimlərə geniş imkanlar təqdim edir.

Beləliklə, interaktiv təlim metodlarının tətbiqi müasir Azərbaycan təhsil sistemində həm pedaqoji, həm texnoloji, həm də sosial baxımdan aktual məsələdir. Onlar öyrənənlərin dil bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə yanaşı, XXI əsr bacarıqları – tənqidi düşünmə, yaradıcılıq, əməkdaşlıq, kommunikasiya və rəqəmsal savadlılıq kimi kompetensiyaların formalaşmasına da mühüm töhfə verir.

Bu baxımdan, məqalədə təqdim olunan tədqiqatın aktuallığı ondan ibarətdir ki, o, ingilis dili tədrisində interaktiv metodların praktik və elmi əsaslarını təhlil edir, onların tələbələrin dil, sosial və tənqidi düşünmə bacarıqlarının inkişafına təsirini göstərir və müasir pedaqoji yanaşmalarla uzlaşdırılmış təlim modelini təklif edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, ingilis dili tədrisində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi ilk dəfə kompleks pedaqoji sistem çərçivəsində nəzərdən keçirilmiş və onların kommunikativ, koqnitiv, affektiv və sosial təsir mexanizmləri elmi-metodoloji baxımdan sistemləşdirilmişdir. Əsərdə bu metodlar sadəcə öyrətmə üsulu kimi deyil, fərdi və kollektiv öyrənmə prosesini optimallaşdıran çoxkomponentli pedaqoji model kimi təhlil olunmuşdur.

Tədqiqatda rol oyunları (role plays), debatlar (debates) və problem əsaslı öyrənmə (problem-based learning) kimi interaktiv metodların integrasiyasına əsaslanan fəal kommunikativ öyrənmə modeli (Active Communicative Learning Model) təqdim edilmişdir. Bu model öyrənənlərin yalnız dil strukturunu mənimsəməsinə deyil, eyni zamanda onların tənqidi düşünmə, qərar vermə, əməkdaşlıq və sosial adaptasiya bacarıqlarını da inkişaf etdirməyə yönəldilmişdir.

Modelin əsas prinsipləri kimi öyrənən mərkəzlilik, emosional iştirak, kontekstual autentiklik və rəqəmsal mühitdə qarşılıqlı fəaliyyət müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqatın yenilik cəhətlərindən biri də interaktiv təlim metodlarının rəqəmsal və hibrid tədris mühitlərinə inteqrasiyası ilə bağlı elmi əsaslandırmaadır. Məqalədə bu metodların LMS platformaları (Moodle, Google Classroom və s.), virtual interaktiv alətlər (Padlet, Kahoot, Mentimeter və s.) və multimedia resursları (autentik filmlər, video tapşırıqlar, simulyasiyalar) vasitəsilə tətbiqi üçün model və meyarlar sistemi işlənmişdir.

Digər mühüm yenilik istiqaməti Azərbaycan təhsil kontekstinə uyğunlaşdırmaadır. Məqalədə interaktiv metodların Azərbaycan ali məktəblərində, xüsusilə dil fakültələrində tətbiq imkanları, onların tədris planlarına və milli kurikulumlara inteqrasiya potensialı, həmçinin müəllim hazırlığında istifadəsi empirik müşahidələr və təcrübə materialları əsasında əsaslandırılmışdır. Bu, interaktiv metodların yalnız nəzəri deyil, həm də praktik səviyyədə lokal təhsil şəraitinə adaptasiyasını təmin edən yeni elmi yanaşmaadır.

Beləliklə, tədqiqatın elmi yeniliyi aşağıdakı istiqamətlərdə cəmlənir:

1. İngilis dili tədrisində interaktiv təlim metodlarının kompleks pedaqoji sistem kimi elmi təhlili;
2. Rol oyunu, debat və problem əsaslı öyrənmə metodlarının inteqrativ tətbiqinə əsaslanan fəal kommunikativ öyrənmə modelinin təqdim olunması;
3. İnteraktiv metodların rəqəmsal və hibrid tədris mühitlərinə uyğunlaşdırılmasının elmi əsaslandırılması;
4. Azərbaycan təhsil sisteminə uyğun lokal tətbiq mexanizmlərinin işlənməsi və metodik tövsiyələrin hazırlanması.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. İş, ingilis dili müəllimləri və tədris proqramı tərtibçiləri üçün dərhal tətbiq oluna bilən praktik-metodik alətlər toplusu təqdim edir. Bu alətlər toplusu interaktiv təlim metodlarının sistemli şəkildə inteqrasiyasına xidmət edir və pedaqoji innovasiyaların sinif otağında real tətbiqini asanlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Buraya rol oyunu, debat, layihə əsaslı öyrənmə və oyunlaşdırılmış tapşırıqlar üçün standartlaşdırılmış şablonlar daxildir. Hər bir şablon müəllimə öyrənən mərkəzli dərş prosesini planlaşdırmaq, tələbələrin fərdi və qrup şəklində fəaliyyətlərini izləmək, eləcə də interaktiv tapşırıqları məqsədyönlü şəkildə təşkil etmək imkanı yaradır.

Tədris dizaynı “əvvəlcədən öyrənmə → dərş daxili məşq → dərşdən sonra tətbiq” ardıcılığına əsaslanan pedaqoji spiral modeli üzərində qurulmuşdur. Bu struktur öyrənmənin mərhələli və davamlı xarakterini təmin edir: əvvəlcədən öyrənmə mərhələsi bilik aktivləşdirməsini və motivasiyanın yaradılmasını, dərş daxili məşq mərhələsi bacarıqların real situasiyalarda tətbiqini, dərşdən sonra tətbiq mərhələsi isə refleksiya və biliklərin möhkəmlənməsini təmin edir.

Məqalədə həmçinin kommunikativ performansı ölçən etibarlı rubrikalar və inklüziv iştirak strategiyaları təqdim edilir. Bu rubrikalar danışq axıcılığı, nitq aktlarının adekvatlığı, lüğət və qrammatik çeviklik, interaktiv əməkdaşlıq və qeyri-verbal kommunikasiya kimi komponentlər üzrə çoxsəviyyəli qiymətləndirmə meyarlarını ehtiva edir. Inklüziv iştirak strategiyaları isə fərqli öyrənmə tərzlərini və fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alaraq, hər bir tələbənin dərş prosesinə aktiv şəkildə cəlb edilməsini təmin edir.

Tədqiqatda hazırlanmış tətbiq xəritəsi (hazırlıq → pilotlaşdırma → miqyaslama → monitoring və geribildirim) real tədris prosesində yeniliklərin ardıcıl tətbiqi üçün metodoloji çərçivə

rolunu oynayır. Bu xəritə risk-idarəetmə mexanizmləri ilə tamamlanır. Risk-idarəetmə komponentinə qiymətləndirmə ədalətinin qorunması, öyrənənlər arasında diferensiasianın təmin edilməsi, sinifdə davranışın idarə olunması və “səs-küylə” iş mühitində diqqətin saxlanması strategiyaları daxildir. Bu mexanizmlər müəllimlərə potensial çətinlikləri əvvəlcədən proqnozlaşdırmaq və çevik həll yolları hazırlamaq imkanı verir.

Təklif olunan modelin davamlılığı micro-teaching, peer-observation və fakültədaxili metodik seminarlar vasitəsilə təmin olunur. Bu fəaliyyətlər müəllimlərin təcrübə mübadiləsini, refleksiv praktikanı və qarşılıqlı öyrənməni təşviq edir. Beləliklə, müəllimlər yalnız fərdi bacarıqlarını təkmilləşdirmir, həm də fakültə səviyyəsində kollegial bilik paylaşımı və metodoloji innovasiyaların yayılmasına töhfə verirlər.

Nəticə etibarilə, bu model kurs səviyyəsində öyrənmə göstəricilərinin yüksəlməsinə, tələbələrin dil kompetensiyasının keyfiyyətə dərinləşməsinə, eyni zamanda institusional keyfiyyət təminatı proseslərinin güclənməsinə birbaşa praktik təsir göstərir. İşin tətbiqi nəticəsində müəllimlərin dərslər planlaşdırma səriştələri, tələbələrin iştirak motivasiyası və ümumilikdə tədris mühitinin interaktivliyi əhəmiyyətli dərəcədə artır.

Beləliklə, tədqiqat yalnız nəzəri əsaslandırma deyil, həm də real tədris kontekstində dərhal tətbiq edilə bilən metodoloji çərçivə təqdim edir ki, bu da onu həm pedaqoji tədqiqat, həm də tədris praktikası üçün dəyərli resursa çevirir.

Ədəbiyyat

1. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Pearson. 2015.
2. Richards, J.C., & Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press. 2014.
3. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson. 2010.
4. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher. 1978.
5. Psychological Processes. Harvard University Press.
6. Piaget, J. The Psychology of the Child. Basic Books. 1972.
7. Krashen, S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. 1982.

Z.A. Qəhrəmanova

İngilis dilinin tədrisində istifadə edilən interaktiv təlim metodları Xülasə

Məqalədə ingilis dilinin tədrisində interaktiv təlim metodlarının rolu və əhəmiyyəti araşdırılmışdır. İnteraktiv yanaşma öyrənənlərin fəallığını təmin edir, dərslər prosesini kommunikativ və əməkdaşlıq yönümlü mühitə çevirir. Rol oyunları, debatlar, layihə işləri və rəqəmsal platformalar kimi metodların tətbiqi tələbələrin motivasiyasını və dil bacarıqlarını artırır.

З.А. Гахраманова**Интерактивные методы обучения английскому как иностранному языку
Резюме**

В статье рассматривается роль и значение интерактивных методов обучения при преподавании английского языка. Интерактивный подход способствует активному участию студентов, развитию коммуникативных навыков и творческого мышления. Применение ролевых игр, дискуссий, проектных заданий и цифровых платформ повышает мотивацию и эффективность обучения.

Z.A. Gahramanova**Interactive methods of teaching English as a foreign language
Summary**

The article explores the role and importance of interactive teaching methods in English language instruction. Interactive learning encourages active participation, collaboration, and communication among students. Methods such as role plays, debates, project work, and digital tools enhance learners' motivation and language proficiency, making lessons more engaging and effective.

Redaksiyaya daxil olub: 16.10.2025